

מובא במשנה מקרה בו אדם תלה את הקידושין במיתתו, וכאמור אין גט לאחר מיתה. הגמרא מביאה ברייתא שזנה בדבר באופן דומה (שם עג.):

ת"ר: זה גיטין מהיום **אם מתי** מחולי זה, ונפל הבית עליו או הכישו נחש - **אינו גט**. **אם לא אעמוד** מחולי זה, ונפל עליו בית או הכישו נחש - **הרי זה גט**.

אם אמר איש לאשתו, שהגט יחול אם הוא ימות מהחולי שלו, ומת מנפילת בית או הכשת נחש, אין זה גט. ואם אמר שאם לא יעמוד מהחולי, ומת מנפילת בית או הכשת נחש, אזי נחשב הגט.

הגמרא מבררת מה ההבדל בין הרישא לסיפא? שהרי המקרים דומים! וזה לשון הגמרא (שם):

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? שלחו מתם: אכלו ארי, אין לנו.

רש"י מבאר את כל הסוגיא בשאלה, האם מיתת הבעל בנפילת הבית או הכשת הנחש זהו דבר שאינו מצוי ואין האדם יכול לעלות על דעתו מיתה זו, וכך לשונו (שם):

אינו גט - **דאונסא דלא שכיח הוא ולא מסיק אדעתיה** ולא אמר אלא דימות ע"י החולי. מאי שנא רישא כו' - אי **אונסא דלא שכיח אסיק אדעתיה** רישא נמי ליהוי גיטא דהא מתוך אותו חולי מת דמחולי זה לא משמע אלא מתוך חולי זה.

כלומר, האונס (המוות) הוא לא מצוי בשני המקרים, ע"כ היה צריך להיות הדין בשניהם שאין הגט חל, מדוע בסיפא הגט חל?

עונה הגמרא ממעשה שהיה (כנראה בבבל), באדם שאמר לאשתו שהגט יחול אם לא יעמוד בחולי, אך מת מאכילת אריה. ושלחו את המקרה לארץ ישראל אם הגט חל או לא, וענו שם "אכלו ארי, אין לנו". וביאר רש"י (ד"ה שלחו) אין לנו- שיהיה הגט משום שזהו אונס שלא מצוי, ולא העלה הבעל מיתה זאת על דעתו. לכן הברייתא עפ"י הבבלי משובשת ויש ללכת עפ"י הסברא ולומר שאין הגט חל בשני האופנים.

אך מהירושלמי עולה הבנה אחרת לגמרי, וכך מובא שם (פ"ז ה"ד):

אָבֵל גִּרְסִין לְגִסָּה כְּמִי נִשְׁמַת מֵאוֹתוֹ חוּלִי פּוֹדֵדְקָאִת עֶצְמָן וְלֹא עֵמֵד, כְּמִי נִשְׁלָא מֵת מֵאוֹתוֹ חוּלִי. **אִם מֵתִי מִחוּלִי זֶה, וְנִכְפַּל עָלָיו גָּל, אוֹ נִשְׁנָשְׁכוּ נָחָשׁ, אִינוּ גִט נִשְׁלָא מֵת מֵאוֹתוֹ הַחוּלִי.** **אִם לֹא עֵמֵדְתִּי מִחוּלִי זֶה, וְנִכְפַּל עָלָיו גָּל אוֹ נִשְׁנָשְׁכוּ נָחָשׁ, הֲרִי זֶה גִט, נִשְׁלָא עֵמֵד מֵאוֹתוֹ הַחוּלִי.**

כלומר, כל הנושא הוא בתנאים שהתנה הבעל לאישה בנתינת הגט. אם ימות מהחולי, פירוש דווקא מהחולי אזי יחול הגט. ואם לא עמדתי מחולי זה, פירוש בין ימות מחולי זה בין ממקום אחר- אזי יחול הגט. וכך ביארו התוספות את הירושלמי (ד"ה מאי):

בירושלמי מפרש טעמא רבה איכא דברי שאר הרי לא מת מחולי זה אבל בסיפא **אם לא יעמוד קאמר והרי לא עמד דלא עמד משמע בין ע"י החולי בין ע"י דבר אחר** אבל גמרא שלנו אינו סובר חילוק זה אלא בכולם משמע ליה שימות מתוך חולי זה.

התוספות מבארים שהתלמודים חולקים, בין אם אמר בלשון שלילה שאינו יעמוד מחולי זה, או שאמר בלשון חיוב אם מתי מחולי זה, סובר הבבלי שלא משנה. התוס' חולקים על רש"י שהתנאי הוא נחשב תנאי, ולא אונס.

כלומר, ההבדל בין הבבלי לירושלמי עפ"י שיטת התוספות הוא עניין הלשוני בתנאי. כשהאיש מדבר בלשון חיוב על החולי, אזי הציפייה שלו היא שהוא ח"ו ימות, וע"כ זהו המיתה היחידית בתנאי. אך אם הוא מדבר על החולי בלשון שלילה, אזי הוא שולל את החולי, ואם ימות מכל סוגי המיתה אזי יחול הגט. שאמר 'אם לא עמדתי מחולי זה', הציפייה היא לעמוד מהחולי הזה, אך אם יארע כל דבר מוות יחול הגט.

הדיוק בלשון מתאים לתורה הארץ ישראלית, דיוק בין לשון חיובית לשלילית. מה שאין כן בתלמוד הבבלי שהיחס ללשון הוא באופן קצת שונה. **הדרישה של התלמוד הבבלי הוא שיהיה תנאי בהיר מאוד בגט, וכל דבר שאינו ברור אזי הוא משובש** (כאמור בגמרא).

לשיטת רש"י ההבדל בין הבבלי לירושלמי הוא בהגדרת המיתות השונות, האם הם נחשבות אונס או לא. ונראה שהדבר מדויק בגמרא, שבארץ ישראל רק באכלו אריה- מגדירים זאת כאונס שלא העלה על דעתו. אך נחשים או בית, זהו דבר המצוי שיכול האדם להעלות על דעתו. אך לשיטת הבבלי, גם הנחשים וגם מפולת הבית ואכילת האריה, הינם באותה קבוצה של אונס שלא יעלה על הדעת (עיי' רא"ש). ובאמת בצורה פשוטה, לרש"י הלשון מאוד מדויקת גם בבבלי, אך כל הדיון הוא במיתת שמוגדרת כאונס שלא מצוי.

ע"כ יש לעיין מדוע בתלמוד הארץ ישראלי (כולל את מקרה האריות ששלחו לא"י), לחלק בין נפילת בית על אדם והכשת הנחש, לבין אכילת הארי? אולי הירושלמי מחלק, בין מוות המצוי בטבע כהכשת הנחש ונפילת הבית, לבין מוות של אריות שהוא בגדר נס ('אריא בידי שמיי' עיי' כתובות ל:). עוד מסופר על הכותים שמלך אשור שם אותם בארץ הקודש, ואין הם עבדו את ה', והרגו בהם האריות (מ"ב יז, כה):

וַיְהִי בְתַחֲלֵת שְׁבָתָם שָׁם לֹא יָרְאוּ אֶת־ה' וַיִּשְׁלַח ה' בָּהֶם אֶת־הָאֲרִיֹּת וַיְהִי הָרְגִים בָּהֶם.

האריה (אולי מהמרכבה לשכינה) יורד אל האדם העובד אלילים כשלוח ישר של בורא עולם (וזהו אונסא דלא שכיחו לא מסיק דעתא). ושאר המיתות האמורות הם מלובשות בדרכי הטבע. בבבלי כל המיתות האמורות הם בגדר אונס שלא מצוי ואינו מלובש בדרכי הטבע, אלא הכל בגדדי הנס שמעל הטבע, בידי שמייים- כאמור בגמרא בסוטה (ח:): 'מי שנחתייב שריפה הכישו נחש וכו'.